

اصول

روش تدریس قرآن جهت دوره های
کاردانی و کارشناسی دانشجویان رشته ی
آموزش ابتدایی

مؤلف

علی مشعل پور فرد

مدرس دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز

۱۳۹۳

سرشناسه : مشعل پورفرد، علی، ۱۳۲۶ -

عنوان و نام : اصول روش تدریس قرآن جهت دوره‌های کاردانی و کارشناسی دانشجویان

پدیدآور رشته آموزش ابتدایی / علی مشعل پورفرد.

مشخصات نشر : اهواز : صبح دانش، ۱۳۹۳.

مشخصات ظاهری : ۷۰ ص.

شابک : ۴۰۰۰۰ ریال : ۶۰۰-۹۳۹۸۸-۶-۷

وضعیت فهرست : فیبا

نویسی

یادداشت : کتابنامه.

موضوع : قرآن - قرائت - راهنمای آموزشی (ابتدایی)

رده بندی کنگره : ۳۹۳ الف ۶۸/۵ م ۷۴/۵ BP

رده بندی دیویی : ۳۷۰ ۱۲۱۰

شماره کتابشناسی ملی : ۱۴۶۷۵۹۷

نشر صبح دانش

ناشر : صبح دانش

تایپ و صفحه آرایی : صبح دانش

مؤلف : علی مشعل پورفرد

نوبت چاپ : اول ۱۳۹۶

چاپ : پرتو جنوب-تهران ۰۹۱۲۱۱۴۶۸۰۰

شابک : ۶-۷-۹۳۹۸۸-۶۰۰-۹۷۸

قیمت : ۵۰۰۰۰ ریال

تلفن مؤلف و ناشر : ۰۹۱۶۳۱۱۴۸۶۷

فهرست مطالب

۱.....	آداب قرائت قرآن کریم
۳.....	مقدمه:
۷.....	درس اول: قرائت قرآن از فارسی بسیار ساده‌تر است
۸.....	درس دوم: روش تدریس حرکت کوتاه فتحه۱
۱۰.....	درس سوم: روش تدریس حرکت کوتاه کسره۱
۱۲.....	حرفی را که حرکت کوتاه داشته باشد مکسور می گویند
۱۳.....	درس چهارم: روش تدریس حرکت کوتاه ضمه۱
۱۳.....	آشنایی با حرکات کوتاه (قسمت سوم)
۱۵.....	درس پنجم: روش تدریس علامت سکون
۱۷.....	درس ششم: روش تدریس علامت کشیده۱
۱۸.....	درس هفتم: روش تدریس علامت کشیده۱
۲۰.....	درس هشتم: روش تدریس علامت کشیده (او)
۲۲.....	درس نهم: روش تدریس تنوین۱
۲۲.....	تنوین از سه حالت اولیه زیر تشکیل می گیرد
۲۵.....	درس دهم: روش تدریس تشدید
۲۷.....	درس یازدهم: روش تدریس حروف ناخوانا
۲۹.....	درس دوازدهم: روش تدریس اشباع و بلا اشباع
۳۱.....	درس سیزدهم: روش تدریس مد و قصر
۴۵.....	درس سیزدهم: روش تدریس وقف و وصل
۴۹.....	درس چهاردهم: روش تدریس ضرورت چند نکته مهم در قرائت قرآن

آداب قرائت قرآن کریم

آدمی، به هنگام دیدار بزرگان و شخصیت‌ها، به آماده ساختن خویش می‌پردازد؛ ظاهر خویش را مرتب و درون خود را برای دیدار آماده می‌سازد. از آن جایی که هنگام قرائت قرآن کریم نیز، وقت دیدار با خداوند عظیم، و تکلم به کلمات اوست، آماده سازی نیاز دارد.

قبل از شروع مباحث درسی، توجه به نکات زیر لازم است.

۱- با نسی، طهارت با قرآن تماس گرفتن.

لَا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ^۱ «جز دست پاکان بدان نرسد».

انس با قرآن، در هیچ ملاقات با خداوند و صحبت کردن با کلام الهی است. لذا انسان برای اینکه ادب و تواضع خود را در برابر معبود خود نشان دهد، از دو جهت باید آمادگی لازم را داشته باشد. یکی آراستگی ظاهری یعنی لباس‌های پاکیزه بپوشد و طهارت داشته باشد، و دیگر اینکه درونی پاک و بی آلودگی باشد، تا بتواند با آرامش به کلام انس با پروردگار خود پی ببرد.

۲- پناه بردن به خداوند از شر شیطان. به هنگام قرائت قرآن.

فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

(ای رسول ما) چون خواهی قرائت قرآن کنی، اول از شر وسوسه‌های شیطان رانده شده، به خداوند پناه ببر!^۲

انسان باید در درجه اول، هدف از انس با قرآن را برای خودش تعریف نماید. برای این کار، آرامش روحی لازم است، آرامش زمانی حاصل می‌گردد، که انسان از وسوسه‌های شیطانی در امان خدا باشد. این حالت کسب نمی‌شود مگر، شیطان را بشناسیم و از توطئه‌های او اطلاع کامل داشته باشیم.

^۱- واقعه، آیه ۷۹.

^۲- نحل، آیه ۹۸.

۳- تدبیر و تفکر در آیات:

أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا.

آیا در قرآن، از روی فکر و تأمل نمی‌نگرند؟ (تا بر آنان ثابت شود که قرآن از طرف خداوند است؟) زیرا اگر از طرف غیر خدا بود، در آن (از جهت لفظ و معنی) بسیار اختلاف می‌یافتند.^۱

تذکر بسیار ساده و متینی از طرف خداوند پیشنهاد شده است. و آن اینکه واقعاً اگر مشرکین توجه و تفکر در آیات قرآن، که زبان آن‌هاست، بنمایند، متوجه خواهند شد، که هیچگونه اختلاف و تناقض گویی در اظهار نظرات قرآن دیده نمی‌شود. زیرا از طرف خداوند حکیم و دانا تعمیم شده است، در صورتی که اگر غیر از این بود، یعنی از طرف یک انسان اعلام شده بود، مملو از اختلاف، تضاد و ضد نقض گویی بود.

۴- سکوت و آرامش هنگام قرائت قرآن.

وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ يُعَذِّبْكُمْ ثُمَّ تُنْفَذُونَ

«و چون قرآن قرائت شود، همه بدان گوش دهید و سکوت کنید! (تا حقایق و نصایح قرآن را بفهمید). باشد، که مورد لطف و رحمت حق واقع شوید.»^۲

لازمه‌ی ادب در محضر خداوند، این است که هنگام تلاوت قرآن، انسان با دقت تمام، به آیات آن، با جان و دل گوش فرا دهد، و با سکوت کامل، و تامل در آیات، به مفاهیم و معانی آنها توجه نماید، و چون به عمق اهداف آیات پی برده شود، تعجباً مورد لطف و عنایات خاص خداوند، قرار خواهد گرفت.

۵- قرائت صحیح آیات الهی.

وَرَتِّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلاً وَبِاتِّعَافٍ بِحُجَّتِهِ

۱- نساء، آیه ۸۲.

۲- اعراف، آیه ۲۰۴.

۳- مزمل، آیه ۴.

در این آیه، به نحوه و روش قرائت قرآن اشاره شده است. و این نوع قرائت بگونه‌ای است که انسان لازم است با آرامش و متانت، قرآن را قرائت نماید، تا هم بر صحیح خوانی آن توجه شود و هم بتوان با تدبیر و دقت در معانی آیات از برکات مفاهیم آن کسب فیض نمود.

۶- تلاش در کثرت قرائت آیات.

فَاقْرَأْ مَا تيسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ (مَزْمَل آیه ۲۰)

پس بخوانید از قرآن هر آنچه که میسر است.^۱

۷- دعای پایان قرائت:

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ، اَللّٰهُمَّ نَوِّرْ قُلُوْبَنَا بِالْقُرْآنِ، وَزَيِّنْ اَخْلَاقَنَا بِالْقُرْآنِ، وَاصْلِحْ اُمُوْرَنَا بِالْقُرْآنِ، وَارْزُقْنَا دِيُوْنَنَا بِالْقُرْآنِ، وَاشْفِ مَرْضَانَا بِالْقُرْآنِ، وَاغْفِرْ لِمَوْتَانَا بِالْقُرْآنِ، وَصَلَّى اللّٰهُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ.

مقدمه:

ابتدا لازم است به سه نکته اساسی قوت شود:

۱- قرآن بلاشک کلام خداوند است. بی‌شک نمی‌تواند در آن دخل و تصرف نماید.

«وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّثْلِهِ وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ. فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا وَلَمْ تَأْتُوا بِشَيْءٍ فَأْتُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ»

(سوره بقره، آیه‌های ۲۳ و ۲۴)

اگر به کتابی که ما بر بنده‌ی خود نازل کرده‌ایم در شک و تردید هستید، تلاش کنید و یک سوره مثل آن را تدوین و بنویسید. و برای مقایسه نوشته خود با قرآن، از هر کس که غیر خداست، شاهد و گواه بیاورید. به اینکه تصدیق نمایند، که این کلام با قرآن هم ردیف است.

^۱- مَزْمَل، آیه ۲۰.

اگر نتوانستید این کار را بکنید که قطعاً نمی‌توانید این کار را بکنید، بیرهزید از عذاب آتشی که وسیله سوخت آن، بدن انسان‌های منکر خداوند و سنگ است و آماده شده است، برای کافران، و نیز می‌فرماید:

أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا.

(سوره نساء، آیه ۸۲)

چرا تلاش بیهوده در تکذیب قرآن می‌کنید؟ آیا در تکذیب قرآن سودی برده‌اید؟ آیا در آیات قرآن تفکر و اندیشه نمی‌کنید؟ اگر این قرآن از طرف غیر از خدا تدوین شده بود، شما اختلافات زیادی و مسائل ضد و نقیض فراوان در آن مشاهده نمی‌کردید!

آیا مروجین به تاریخ هزار و چهارصد ساله نزول این کتاب الهی و کثرت معاندین در مبارزه با این دریای بی‌کران رحمت، نمی‌نمایند؟! آیا تو انسته‌اند نکته‌ای ناموزون یا اضافه و یا کم، از نظر لفظی بر آن بدست آورند و یا نکته‌ای متضاد و یا غیر منطقی در مورد فرضیه‌ها و نظریه‌ها و ادعاهای آن پیدا نمایند؟

پس این چه جهالت و نادانی بشر است که به جای کسب فیض، اقدام به مبارزه با آن می‌نماید؟ مگر قرآن با قاطعیت بیان نکرده است که:

إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ.

(سوره حجر، آیه ۹)

همانا ما خود قرآن را فرو فرستاده‌ایم و خود نیز آن را حافظ هستیم.

۲- قرآن راه مستقیم به سوی خداوند و نجات انسان از تاریکی‌ها به سوی نور، هدایت، و نیز رحمتی است در رفع اختلاف بین انسان‌ها.

وَهَذَا صِرَاطٌ رَبِّكَ مُسْتَقِيمًا قَدْ فَصَّلْنَا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَذَّكَّرُونَ.

(سوره انعام، آیه ۱۲۶)

در این آیه خداوند قرآن را به عنوان راهی مستقیم و راهی روشن و مشخص برای رسیدن به سوی خودش معرفی و اعلام نموده است.

می‌فرماید: این راه خدایی تو است که مستقیم است. ما آیات خود را برای گروهی (از
بندگان شایسته) که بدان پند می‌گیرند بخوبی روشن ساختیم.

كِتَابٍ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِ رَبِّهِمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ.

(ای پیامبر(ص): ، قرآنی را که ما بر تو فرو فرستاده‌ایم وسیله‌ای است تا مردم را با آن از
تاریکی‌ها و (بدبختی‌ها و فسادهایی که گرفتارند)، بسوی (روشنایی‌ها و اعمال شایسته)، آن هم با
اجازه خداوند به سوی پروردگار عزّتمند و ستوده، راهنمایی گردانی.^۱

و باز در آی دیگر زیباترین رحمت خود را بر بشر اعلام می‌دارد، که می‌فرماید:
وَمَا تَرْكَنُ عَلَيْكَ الْكِتَابَ إِلَّا تَتَّبِعُنَ لَهُمُ الَّذِي اخْتَلَفُوا فِيهِ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ
يُؤْمِنُونَ.

خداوند در این آیه قرآن را به عنوان یک (منبع و مبداء قضاوت قرار داده)، آن را عامل رفع
اختلاف معرفی می‌فرماید: (که ای . . . مول گرامی ما) این قرآن را بر تو نازل نکردیم مگر به این
عنوان که به وسیله آن معلوم گرداند، برای آنها، مواردی را که درباره آنها اختلاف دارند،
(اختلاف در معبود- قیامت- نبوت و رهبری- مسائل اجتماعی- اقتصادی- اخلاقی و . . .) این
قرآن وسیله هدایت و رحمت است برای سومی که ایمان دارند.^۲

۳- اثر بخشی قرآن بر انسان که زمینه لازم دارد، و انسان، مستعد این کار نشود، نه تنها
مؤثر واقع نمی‌شود، بلکه اسباب زیان و ضرر است. می‌فرماید:

تِلْكَ آيَاتُ الْقُرْآنِ وَكِتَابٍ مُبِينٍ، هُدًى وَبُشْرَى لِلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ.

این است آیات قرآن و کتابی آشکار و روشن، که وسیله هدایت و نجات است برای افراد با
ایمان.^۳

و نیز می‌فرماید:

وَلَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ وَمَا يَكْفُرُ بِهَا إِلَّا الْفَاسِقُونَ.

۱- سوره ابراهیم، آیه ۱.

۲- سوره نحل، آیه ۶۴.

۳- سوره نحل، آیه ۱ و ۲.

(ای پیامبر(ص)) در این آیه خداوند به پیامبر بزرگوارش می‌فرماید: همانا نشانه‌های روشن و تابناکی از قرآن برای تو فرستادیم و از آنها روی نگردانند مگر افراد بد کار و فاسق.^۱
و نیز می‌فرماید:

و نُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَ رَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ وَ لَا يَزِيدُ الظَّالِمِينَ إِلَّا خَسَارًا.

یعنی از قرآن آنچه را شفا و رحمت است برای مؤمنین نازل می‌کنیم و همین آیات چیزی جز ضرر و خسران بر ظالمین افزون نمی‌نماید.^۲

(با توجه به اینکه صدها آیه از این گونه مژده‌ها و اختارها در قرآن هست، ولی همین سه نکته کافیه است که انسان متوجه شود، که تا زمینه و استعداد و فهم و درک قرآن نباشد، بعد انسان سازی قرآن بر بشر مشاهده آشکار نمی‌شود. و نیز ابتدا خود انسان است که باید زمینه را برای خود فراهم نماید، تا در درخشان قرآن، او را در مسیر رشد و تعالی، هدایت نماید.

مؤلف

علی مشعل پور فرد

^۱ - سوره بقره، آیه ۹۹.

^۲ - سوره بنی اسرائیل، آیه ۸۲.